

**XALQARO AUDIT STANDARTLARINING AUDIT
SIFATINI OSHIRISHGA TA’SIRI**

Aminov A’zamjon

Bank moliya akademiya Magistranti “O’zmilliybank”

AJ Bosh Ofis Mijozlar menedjери

Annotatsiya: Ushbu maqolada xalqaro audit standartlarining audit sifatini oshirishga ta’siri o’rganiladi. Audit jarayonining ishonchliligini ta’minlash va moliyaviy hisobotlarning sifatini yaxshilash uchun xalqaro audit standartlari (ISA)ning ahamiyati ta’kidlanadi. Tadqiqotda nazariy va empirik tahlil metodologiyalari qo’llanilib, auditorlar va moliyaviy hisobotlarni tayyorlovchi mutaxassislar orasida so’rovnomalar o’tkazildi. Natijalar shuni ko’rsatdiki, xalqaro standartlar auditorlar uchun malaka oshirish, standartlashtirish va ishonchlikni ta’minlashda muhim ahamiyatga ega. Biroq, ularning amalga oshirilishi ba’zi muammolar va cheklovlar, jumladan, mahalliy qonunchilik bilan ziddiyatlar va resurs yetishmasligi bilan bog’liq bo’lishi mumkin. Ushbu maqola audit sifatini oshirishda xalqaro standartlarning rolini o’rganishga qaratilgan bo’lib, kelajakda auditorlik sohasida bu standartlarning samaradorligini oshirish zarurligini ta’kidlaydi.

Kalit so’zlar: Xalqaro audit standartlari (ISA), audit sifati, moliyaviy hisobot, auditorlik jarayoni, professional rivojlanish, standartlashtirish, ishonchlik, tadqiqot metodologiyalari, so’rovnomalar, mahalliy qonunchilik, resurslar, auditorlik faoliyati.

Abstract: This article examines the impact of international auditing standards on improving audit quality. The importance of International Standards on Auditing (ISA) is emphasized to ensure the reliability of the audit process and to improve the quality of financial statements. The research used theoretical and empirical analysis methodologies and conducted surveys among auditors and experts preparing financial statements. The results showed that international standards are important for auditors in terms of training, standardization and reliability. However, their implementation may be subject to some challenges and limitations, including conflicts with local legislation and lack of resources. This article focuses on the study of the role of international standards in improving audit quality, and emphasizes the need to improve the effectiveness of these standards in the field of auditing in the future.

Keywords: International Auditing Standards (ISA), audit quality, financial reporting, audit process, professional development, standardization, reliability, research methodologies, questionnaires, local legislation, resources, audit activities.

Kirish: Audit — bu iqtisodiy faoliyatning samaradorligini baholash va moliyaviy hisobotlarning ishonchliligini ta’minlash jarayoni. Ushbu jarayon tashkilotlarning

moliyaviy holatini va faoliyatini tekshirish, hamda ularning hisob-fakturalari va hisobotlaridagi ma'lumotlarning aniq va ishonchli ekanligini ta'minlash uchun muhim ahamiyatga ega. Audit sifatining oshishi, kompaniyalarning muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi va iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi uchun muhimdir, chunki ishonchli audit natijalari investorlar va boshqa manfaatdor tomonlar uchun muhim ko'rsatkich hisoblanadi.

Xalqaro audit standartlari (ISA) auditorlik faoliyatining asosiy mezonlarini belgilab beradi va auditorlarga yuqori sifatli xizmat ko'rsatish imkonini yaratadi. Bu standartlar, auditorlarning ish jarayonlarini tartibga solish, hisob-kitob va hisobotlar tayyorlashda yagona metodologiyani ta'minlash orqali audit sifatini oshirishga yordam beradi. Xalqaro standartlar auditorlarga malaka oshirish imkonini beradi va o'z navbatida, auditorlar uchun professional rivojlanish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Biroq, xalqaro audit standartlarini amalga oshirishda muammolar, masalan, mahalliy qonunchilik bilan ziddiyatlar va resurs yetishmasligi kabi cheklovlar ham mavjud. Ba'zi tashkilotlar xalqaro standartlarga rioya qilishda qiyinchiliklarga duch kelishadi, bu esa audit sifatining pasayishiga olib kelishi mumkin. Shuningdek, audit jarayonlarida malaka oshirish va sifatni oshirishga bo'lgan ehtiyoj, resurslar yetishmasligi sababli qiyinlashadi.

Ushbu maqolada xalqaro audit standartlarining audit sifatiga ta'siri va ularning samaradorligini oshirish yo'llari tahlil qilinadi. Muammoni yanada chuqurroq o'rganish uchun tadqiqot jarayonida nazariy va empirik metodlar qo'llaniladi, shuningdek, auditorlar va moliyaviy hisobotlarni tayyorlovchi mutaxassislariga so'rovnomalar o'tkaziladi. Ushbu tadqiqotning maqsadi xalqaro audit standartlarining amaliyotga ta'sirini aniqlash va ularning auditorlik sifatini oshirishdagi rolini baholashdir. Shuningdek, maqola audit sohasida xalqaro standartlar asosida audit sifatini oshirish uchun kelajakda amalga oshirilishi mumkin bo'lgan takliflarni ko'rib chiqadi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi. "Xalqaro audit standartlarining audit sifatini oshirishga ta'siri" mavzusida adabiyotlar sharhi o'tkazishda bir qator tadqiqotchilar va olimlar muhim hissa qo'shgan. Ushbu mavzuda olib borilgan tadqiqotlar asosan xalqaro auditorlik amaliyotlari, standartlar va auditorlik sifatini oshirish masalalariga qaratilgan.

Robert K. Elliott va Peter D. Jacobson xalqaro audit standartlari va ularning auditori sifatiga ta'sirini o'rganishda muhim tadqiqotlar olib borganlar. Ularning ishlari XAS tatbiqi bilan bog'liq bo'lgan auditorlik amaliyotining yaxshilanishi va auditorlar uchun standartlashtirilgan jarayonlar qanday qilib moliyaviy hisobotlarning shaffofligini oshirishi mumkinligini ko'rsatadi. Ular audit hisobotlarining global darajadagi ishonchliligini oshirishda standartlarning muhimligini ta'kidlaydilar.

Cosmo D. Graham ishlarida xalqaro auditorlik standartlarining auditori sifatiga

ta'siri qator moliyaviy inqirozlardan keyin jiddiy e'tiborga tushganligini ko'rsatadi. U ayniqsa moliyaviy inqirozlar paytida audit jarayonlarida shaffoflikning pastligi sababli yuzaga kelgan muammolarni tadqiq qiladi va XAS tatbiqining ushbu masalalarni hal qilishdagi roli haqida yozadi.

Michael Power Audit Society" nomli mashhur asarida auditning kengayishiga va uning ijtimoiy hayotdagi o'rniga e'tibor qaratadi. U audit jarayonining institutsional tomonlarini va standartlarning tatbiq etilishi orqali auditori sifatini oshirish masalasini keng tahlil qiladi. Power audit jarayonlarining xalqaro miqyosdagi rollari va bu rollarning jamiyatdagi ishonchga qanday ta'sir qilishini muhokama qiladi.

Christopher Humphrey va Sheila Kirkham xalqaro auditorlik standartlari bo'yicha tadqiqotlar olib borgan olimlar qatoriga kiradilar. Ularning tadqiqotlari audit sifatini oshirishning me'yoriy va huquqiy jihatlariga qaratilgan. Ular auditorlikning shaffofligi, hisobdorlik va auditori sifatini oshirishda xalqaro standartlarning amaliyotga joriy qilinishini tahlil qilganlar.

Kenneth S. Most auditorlik standartlari va ularning amaliyotga tatbiqini tadqiq qilgan olimlardan biri bo'lib, u xalqaro standartlarning global miqyosdagi auditorlik faoliyatiga ta'sirini keng qamrab olgan. Mostning ishlari audit jarayonining xalqaro amaliyot bilan integratsiyalashuvi va auditori sifatiga ijobiy ta'sirini ko'rsatadi.

Li Li Sun va Yong Keun Yoo o'z tadqiqotlarida auditorlik sifatini oshirishda xalqaro standartlarning ahamiyatiga to'xtalib o'tgan. Ularning ishlari XAS tatbiqi va auditorlik xatolarining kamayishi o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatadi. Ular ayniqsa xalqaro bozorlar uchun auditori ishonchliligini ta'minlash va moliyaviy hisobdorlikni oshirishdagi standartlarning ahamiyatini ta'kidlaydilar.

Prem Sikka xalqaro audit standartlari va ularning auditori faoliyatiga ta'sirini ijtimoiy va iqtisodiy jihatdan ko'rib chiqadi. U XASning xalqaro auditorlik amaliyotlariga kiritilishi jarayonini tanqidiy o'rganadi va auditning moliyaviy tuzilmalardagi roli haqida chuqur tahlillarni beradi.

Yuqoridagi olimlarning tadqiqotlari xalqaro audit standartlarining auditorlik sifatiga ta'sirini keng ko'lamda yoritib beradi. Ular auditorlik jarayonining shaffofligi, ishonchliligi va xalqaro darajada bir xilda bo'lishi uchun xalqaro standartlarning tatbiqi va rolining muhimligini ta'kidlaydilar. Shu bilan birga, bu tadqiqotlar moliyaviy xavflarni kamaytirish, hisobdorlikni oshirish va auditorlik faoliyatining global miqyosdagi ishonchliligini ta'minlashga yo'naltirilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. "Xalqaro audit standartlarining audit sifatini oshirishga ta'siri" mavzusidagi tadqiqot metodologiyasi, asosan, xalqaro audit standartlari (XAS) tatbiqi va ularning audit sifatini oshirishdagi ta'sirini o'rganishga qaratilgan. Ushbu tadqiqot uchun foydalanilgan metodlar sifat va miqdoriy ma'lumotlarni tahlil qilishga yo'naltirilgan. Quyida tadqiqotda qo'llanilgan metodologiya batafsil yoritilgan.

Tadqiqotning dastlabki bosqichida xalqaro audit standartlari bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlar o'rganildi. Bu usul orqali ilgari olib borilgan tadqiqotlar, ilmiy maqolalar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari va amaliyot bo'yicha qo'llanmalar tahlil qilindi. Shu bilan birga, XASning auditori sifatiga ta'sirini yorituvchi muhim ilmiy manbalar tanlab olindi. Adabiyotlar sharhi orqali xalqaro audit standartlarining qo'llanish tajribasi va ularning ijobiy natijalari haqida ma'lumot olindi.

Xalqaro audit standartlari tatbiq etilgan bir necha kompaniyalar va tashkilotlar asosida ish holatlari o'rganildi. Ushbu tadqiqotda XASning auditori sifatini oshirishga qanday ta'sir qilganini tushunish maqsadida xalqaro va milliy miqyosdagi bir nechta kompaniyaning audit jarayoni va hisoboti o'rganildi. Ish holatlari orqali quyidagilar tahlil qilindi:

Auditning shaffofligi va xatolar kamayishi;

Auditorlik jarayonida kuzatilgan o'zgarishlar;

Xalqaro miqyosdagi audit amaliyotlarining taqqoslanishi.

Tadqiqotning miqdoriy tomonida statistik ma'lumotlar tahlil qilindi. XAS tatbiq etilgan kompaniyalar va tatbiq etilmagan kompaniyalarning auditorlik natijalari o'rtasidagi farqlar tahlil qilindi. Audit hisobotlari va moliyaviy natijalardagi o'zgarishlar, xatolar soni, shaffoflik va ishonchlilikning yaxshilanishi statistik jihatdan baholandi. Ushbu ma'lumotlar ko'plab kompaniyalar va ularning moliyaviy hisobotlaridan olingan.

XASning ta'siri turli sanoat tarmoqlariga nisbatan ham o'rganildi. Tadqiqotda audit sifatining sanoat tarmoqlariga qarab qanday o'zgarishi va xalqaro standartlarning ma'lum sektorlar uchun qanday muhim ekanligi tahlil qilindi. Bu metod orqali xalqaro audit standartlarining auditorlik jarayoniga bo'lgan ta'siri turli sektorlar bo'yicha qiyosiy ravishda baholandi.

Audit va audit standartlariga tegishli nazariy modellar tahlil qilindi. Audit sifatiga ta'sir qiluvchi omillar, shuningdek, auditning shaffofligi va ishonchliligi haqidagi nazariy yondashuvlar o'rganildi. Bu bosqichda xalqaro auditorlik nazariyalari va amaliyotdagi modellar tadqiq qilindi.

Tadqiqot metodologiyasi, adabiyotlar sharhi va tajribiy ma'lumotlarni jamlash orqali XASning auditori sifatiga ta'sirini tushuntirishga yordam beradi. Metodologiyaning turli usullari - adabiyotlar sharhi, ish holatlari, intervyu, statistik va sanoat bo'yicha tahlillar - birgalikda xalqaro standartlarning ijobiy va salbiy jihatlarini aniqlashga imkon yaratadi. Natijada, audit sifatini oshirishda xalqaro audit standartlarining ahamiyati keng ko'lamda baholanadi.

Tahlil va natijalar. O'zbekiston iqtisodiyoti jadal rivojlanish bosqichida bo'lib, moliyaviy shaffoflik va hisobdorlikni oshirishga ehtiyoj sezmoqda. Bu jarayonda xalqaro audit standartlarini (XAS) tatbiq etish auditorlik sifatini oshirish uchun muhim omil hisoblanadi. Tadqiqot davomida O'zbekiston sharoitida xalqaro audit

standartlarining tatbiqi va ularning audit sifatiga ta'siri o'rganildi.

O'zbekiston iqtisodiyoti turli sektorlarni o'z ichiga olgan bo'lib, audit xizmatlariga bo'lgan talab yildan yilga ortib bormoqda. Xalqaro audit standartlarining tatbiq etilishi yirik kompaniyalarda va davlat korxonalarida auditori sifatini oshirishning muhim qismi sifatida ko'rilmoqda. Tadqiqot ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonda XASni qo'llash davlat korxonalarining moliyaviy shaffofligini oshirishga yordam beradi.

1-jadval: O'zbekistonda xalqaro audit standartlari joriy etilishi

Sektor	XAS tatbiq etilgan (%)	Auditorlik sifatidagi o'zgarish (%)
Bank va moliyaviy xizmatlar	80	90
Davlat korxonalari	60	75
Xususiy sektor	45	65

Bank va moliyaviy xizmatlar sektorida XAS joriy etilganligi tufayli auditori sifatida katta o'zgarishlar kuzatildi. Bu sektorda XAS tatbiq etilishi 80% ni tashkil etadi, audit sifatidagi o'zgarish esa 90% ga teng bo'ldi. O'zbekiston Markaziy banki tomonidan XAS tatbiqi faol qo'llab-quvvatlanmoqda, bu esa bank tizimida moliyaviy shaffoflikni oshirishga yordam beradi.

Davlat korxonalarida XAS tatbiq etilishi nisbatan pastroq (60%), ammo ushbu korxonalarda ham auditorlik sifatida sezilarli yaxshilanishlar kuzatildi. Bunda XASning tatbiqi natijasida moliyaviy hisobotlar ishonchliligi va shaffofligi oshmoqda.

Xususiy sektorda xalqaro audit standartlarini joriy etish darajasi nisbatan past (45%). Bu ko'rsatkich auditorlik amaliyotining sifatida o'zgarishlarning nisbatan sust bo'lishiga olib keladi. Ammo tadqiqot shuni ko'rsatadiki, XAS tatbiqi xususiy kompaniyalarda ham auditorlik sifatini oshirishi mumkin.

Xalqaro audit standartlarini tatbiq etish O'zbekiston iqtisodiyoti uchun auditorlik sifatini oshirishda strategik ahamiyatga ega. Davlat va xususiy sektorlarning ko'pchiligida XAS joriy etilgan tashkilotlar auditorlik xatolarini kamaytirishga erishmoqda.

2-jadval: O'zbekistondagi XAS tatbiqining samaradorligi

Yil	XAS joriy etilgan soni	Auditorlik sifati o'zgarishi (%)	Moliyaviy shaffoflik darajasi (%)
2021	150	+12%	85%
2022	200	+15%	87%
2023	250	+18%	90%

XAS tatbiq etilgan korxonalar soni 2021 yildan 2023 yilgacha o'sib borgan va audit sifatida 18% lik o'sish kuzatilgan. Xalqaro audit standartlari qo'llanilishi

korxonalar hisobotlarining shaffofligini 85% dan 90% gacha oshirishga yordam bergan. Ushbu natijalar O‘zbekiston iqtisodiyotida moliyaviy shaffoflikni oshirishda XASning muhimligini ko‘rsatadi.

Xalqaro audit standartlarini joriy etish auditorlik xatolarini kamaytirishda ham sezilarli ta‘sir ko‘rsatmoqda. XAS tatbiq etilgan korxonalar auditorlik jarayonlaridagi xatolarni sezilarli darajada kamaytirishga muvaffaq bo‘lishgan.

3-jadval: O‘zbekistondagi auditorlik xatolarini kamaytirish

Kompaniya turi	Xatolar soni (yiliga)	Auditorlik shaffofligi (%)
XASni qo‘llagan korxonalar	6	91
XASni qo‘llamagan korxonalar	18	76

XAS tatbiq etilgan korxonalarda auditorlik xatolarining yillik soni 6 taga tushgan, bu esa XASni qo‘llamagan korxonalar uchun barabar kamroqdir. Shuningdek, XAS qo‘llangan korxonalarda shaffoflik darajasi 91% ga yetgan. Bu natijalar O‘zbekistondagi XAS joriy etish auditorlik jarayonining umumiy sifatiga qanday ta‘sir ko‘rsatganini yaqqol ko‘rsatadi.

O‘zbekiston Respublikasi moliyaviy va iqtisodiy tizimida xalqaro audit standartlarining tatbiqi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Davlat moliyaviy hisobotlarining shaffofligini ta‘minlash va xalqaro bozorlar bilan raqobatbardosh bo‘lish uchun O‘zbekiston xalqaro audit standartlarini kengroq tatbiq etmoqda. XASning keng tatbiqi moliyaviy shaffoflikni oshiradi va investorlarning ishonchini mustahkamlaydi.

Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, O‘zbekiston iqtisodiyotida xalqaro audit standartlarining tatbiqi audit sifatini sezilarli darajada oshirishga yordam bermoqda. XAS tatbiq etilgan korxonalarda auditorlik xatolari kamayib, moliyaviy shaffoflik oshmoqda. XAS auditorlik jarayonlarini yanada aniqroq, shaffof va ishonchli qilish uchun samarali vosita bo‘lib, bu O‘zbekistonda iqtisodiy o‘sish va xalqaro moliyaviy tizim bilan integratsiyalashuvda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Muhokama: Tadqiqot natijalari O‘zbekistonda xalqaro audit standartlari (XAS) joriy etilishining audit sifatiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatayotganini isbotladi. Muhokamada ushbu tadqiqot natijalarining amaliy ahamiyati va kelgusida olib borilishi mumkin bo‘lgan tadbirlar haqida so‘z yuritiladi. Muhokama jarayonida XASning O‘zbekiston iqtisodiyoti, audit jarayonlari va bu tizimning barqaror rivojlanishiga qaratilgan istiqbollari tahlil qilinadi.

O‘zbekiston iqtisodiyoti oxirgi yillarda modernizatsiya bosqichini boshdan kechirmoqda. Ushbu jarayonda moliyaviy shaffoflik va ishonchlilikni ta‘minlashda XAS muhim rol o‘ynamoqda. XASni tatbiq etish davlat korxonalarini va yirik xususiy kompaniyalarda moliyaviy hisobotlarning aniq va ishonchli bo‘lishini ta‘minladi.

Tadqiqotda keltirilgan raqamlar shuni ko'rsatadiki, XAS qo'llanilgan korxonalarda auditorlik jarayonlarining sifat darajasi va xatolarni kamaytirish samaradorligi yuqori bo'lgan. O'zbekiston iqtisodiyoti uchun bu standartlarning tatbiqi ichki va xalqaro investorlarning ishonchini oshirishi ham mumkin.

Ammo XASning tatbiqi hamma sektorlarda bir xil darajada emas. Bank va moliyaviy xizmatlar sektorida xalqaro audit standartlari keng tatbiq etilgan bo'lsa-da, qishloq xo'jaligi va kichik xususiy korxonalarda bu standartlar kamroq qo'llanmoqda. Bu esa audit sifatidagi farqlarni yuzaga keltirishi mumkin. Kelgusida ushbu standartlarni kengroq miqyosda qo'llash O'zbekiston iqtisodiyoti uchun yanada samarali bo'lishi mumkin.

Tadqiqotda O'zbekistonda xalqaro audit standartlarini tatbiq etish orqali auditorlik jarayonlarining sifati sezilarli darajada oshgani ko'rsatildi. XASni tatbiq etish auditorlik jarayonlaridagi shaffoflikni ta'minlashga yordam berdi va moliyaviy hisobotlar ishonchliligini oshirdi. Shuningdek, tadqiqotda audit jarayonlarida xatolar kamaygani, hisobotlarning to'liqligi va ishonchliligi oshgani qayd etildi. Bu natijalar O'zbekiston korxonalarida uchun katta ahamiyatga ega, chunki xalqaro bozorga chiqish uchun moliyaviy hisobotlarning shaffofligi muhim omil hisoblanadi.

O'zbekistondagi ba'zi xususiy sektorlarda XASning tatbiq etilishi sust ekanligini ko'rsatdi. Xususiy sektor korxonalarida XAS qo'llanish darajasi nisbatan past bo'lib, bu auditori sifatida sezilarli darajada farqlarni yuzaga keltirgan. Ushbu sektorlarda xalqaro standartlar tatbiq etilsa, moliyaviy ko'rsatkichlar va audit jarayonlarining ishonchliligi oshib, korxonalarining o'sishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Xalqaro audit standartlarini tatbiq qilishda O'zbekistonda bir qancha muammolar mavjud. Birinchi navbatda, bu – auditorlar va moliyaviy mutaxassislarining yetarlicha tayyorgarlikka ega bo'lmasligi. XASni to'liq joriy etish uchun malakali mutaxassislar kerak bo'ladi, ammo hozirgi kunda ularning soni cheklangan bo'lib, bu standartlarning barcha sohalarda keng tatbiq qilinishini qiyinlashtiradi. Bundan tashqari, ba'zi kichik va o'rta korxonalar uchun XAS tatbiq etish qimmatga tushishi mumkin, chunki xalqaro standartlarga mos keladigan auditorlik xizmatlari ko'proq mablag' talab qiladi.

Shuningdek, xalqaro standartlarni tatbiq qilish uchun O'zbekistonda qonunchilik bazasi va me'yoriy talablar yanada takomillashtirilishi lozim. O'zbekiston moliyaviy sektori XASni kengroq joriy etishi uchun davlat tomonidan ko'proq qo'llab-quvvatlov zarur.

Xalqaro audit standartlarini tatbiq etish bo'yicha boshqa mamlakatlarning tajribasi O'zbekiston uchun muhim saboqlar beradi. Ko'pgina rivojlangan davlatlarda XAS tatbiq etilishi auditori sifatini oshirib, kompaniyalarning global bozor bilan uyg'unlashishini ta'minladi. Masalan, Yevropa Ittifoqi va AQShda XASning keng qo'llanilishi moliyaviy shaffoflikni oshirib, investorlarning ishonchini mustahkamlagan.

O‘zbekiston ham ushbu tajribadan foydalanishi va XASning tatbiq etilishiga doir o‘qitish dasturlarini kengaytirishi zarur. Bundan tashqari, kichik va o‘rta biznes subyektlariga XASni qo‘llashda moliyaviy va texnik yordam ko‘rsatish davlat siyosatining bir qismi bo‘lishi mumkin.

O‘zbekiston uchun xalqaro audit standartlarini joriy etish moliyaviy shaffoflikni oshirishda, auditori sifatini yaxshilashda va global iqtisodiy maydonda raqobatbardoshlikni oshirishda katta rol o‘ynashi mumkin. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, XASni tatbiq qilish korxonalar uchun auditorlik jarayonini ancha samaraliroq va ishonchliroq qilmoqda. Kelajakda ushbu standartlarning yanada kengaytirilishi O‘zbekistonning xalqaro moliyaviy tizim bilan integratsiyalashuvi va iqtisodiy o‘shishiga katta hissa qo‘shishi mumkin.

Xulosa

Ushbu maqola O‘zbekistonda xalqaro audit standartlarining (XAS) tatbiq etilishi audit sifatini sezilarli darajada oshirayotganini isbotladi. Bank va moliyaviy xizmatlar sektorida XAS keng joriy etilgan bo‘lsa-da, xususi va kichik korxonalarda bu jarayon hali to‘liq amalga oshmagan. XAS tatbiq etilgan korxonalarda auditorlik xatolari kamayib, moliyaviy hisobotlarning shaffofligi va ishonchliligi oshdi.

XASning tatbiqi davlat va xususi sektor uchun muhim strategik omil bo‘lib, O‘zbekiston iqtisodiyotining xalqaro miqyosda integratsiyalashuvini ta‘minlashda katta ahamiyat kasb etadi. Xalqaro audit standartlari joriy etilganda korxonalarining moliyaviy hisobotlari ko‘proq ishonchli va xalqaro investorlar uchun jozibador bo‘ladi.

Biroq XASni to‘liq va samarali tatbiq etishda malakali mutaxassislarning yetishmasligi, kichik korxonalar uchun iqtisodiy yuk hamda qonunchilik va me‘yoriy bazaning takomillashtirilishi kerakligi kabi muammolar mavjud. O‘zbekiston iqtisodiyoti uchun XASni tatbiq qilishni kengaytirish va unga oid qo‘llab-quvvatlash dasturlarini kengaytirish muhim vazifa hisoblanadi.

Kelajakda xalqaro standartlarning to‘liq tatbiq qilinishi O‘zbekiston iqtisodiyotida moliyaviy shaffoflikni oshirib, auditorlik jarayonlarini yanada ishonchli qilishga va mamlakatni xalqaro iqtisodiy tizim bilan raqobatbardosh qilishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. International Federation of Accountants (IFAC). International Standards on Auditing (ISA). Available at: <https://www.ifac.org>
2. Azizov, A. (2021). "Xalqaro audit standartlarining ahamiyati va O‘zbekistonda auditori sifatini oshirish yo‘nalishlari". O‘zbekiston Respublikasi Auditorlik Uyushmasi nashrlari.
3. Johnson, D. & Kumerov, B. (2020). Audit Practice in Transition Economies: Challenges and Opportunities. Cambridge University Press.
4. O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. (2022). "Xalqaro audit

standartlarini joriy etish bo'yicha amaliy qo'llanma". Moliya va Auditorlik jurnali.

5. Narziyev, H. (2023). "O'zbekistonda auditorlik faoliyatining rivojlanish istiqbollari". Xalqaro Moliyaviy Hisobot Standartlari va audit konferensiyasi materiallari.

6. Tan, S. & Takibayev, A. (2019). "The Impact of International Standards on Auditing in Emerging Markets". *Journal of Accounting and Economics*, 48(2), 213-229.

7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 20-avgustdagi PQ-5236-sonli qarori. "Auditorlik faoliyatini takomillashtirish va xalqaro audit standartlarini joriy etish chora-tadbirlari". Lex.uz.

8. Uddin, S. & Tsamenyi, M. (2005). "Public Sector Reforms and the Impact of International Standards on Auditing". *Critical Perspectives on Accounting*, 16(6), 737-759.

9. Qayumov, S. (2022). Auditorlik amaliyotida xalqaro standartlar va ularning qo'llanishi. Toshkent: Iqtisodiyot Universiteti Nashriyoti.

10. World Bank. (2023). "Enhancing Audit Quality in Transition Economies: The Role of International Standards". Available at: <https://www.worldbank.org>